

نوینهرانی کورد له بهغدا

14-06-2023

نووسهرهگان

عهلی سهرباز جاف

کورتە : بهشیکی زۆری نوینهرانی کورد له بهغدا به تایبەت په رلهمانتارانى یه کیتی و پارتی هاوشیوهی موستهفا سهند و یوسف کیلابی خه می هه موو برکهکانیان نه بوو، به لکوو ته نیا شه پریان له سه ر برکهکانی تایبەت به ههریمی کوردستان ده کرد

رووداو و ئالۆزىيە سىياسىيەكانى ماوهى رابردوو له هه موو كاتىك زياتر گرنكى پىنگه و كارهكانى نوپنه رانى كوردى له به غدا خسته روو، ههروهها مه ترسيه كانيشى له سهر هه رىمى كوردستان زياتر كرد. له كاتىكدا له دواى رووخانى رزىمى پىش 2003وه، كورد وهك ئه كته رىكى سهرهكى برپارىدا به شدارىت له عىراقى نوچ و له و كاته وه تا وه كو ئىستا چه ندىن جار هه لى بۆ ره خساوه بىته ئه كته رىكى سهرهكى، به لام هىچ كات نه يوانى ده سه لات و هه ژموونى خۆى له به غدا له لووتكه دا به ئىلته وه و بىپارىزىت. هۆكارهكانى ئه مه ش بۆ چه نده فاكته رىكى وهك كىشه ي نىوخۆى، كارىگه رى نىوده وه لته تى ده گه رپته وه، به لام كه م تواناى نوپنه رهكانى كورد له به غدا و له هه موو بىشى گرنتر دابه شبوونى كورد له به غدا بۆخۆى فاكته رىكى گرنكه. پىويسته پىداچوونه وه به ك بۆ رابردوو بكرىت و چاوىك به سهر خاله لاوازهكانى كورد له به غدا بخشىندرىت كه به كىك له وانه رهفتارى نوپنه رانى كورده له به غدا.

كورد و پۆستى سه رۆكۆمار

هه رچه نده به شىك له لىكۆلنىفانان، سىياسه تمه دار و خه لكىش پىيانوايه پۆستى سه رۆكۆمار ته نيا پۆستىكى ته شرىفاتىيه و ناكرىت هاوشىوهى پۆستى سه رۆكى په رله مان و سه رۆكۆه زىران يان رىككه وتنه سىياسىيه كان بۆ به رژه وه ندىى كورد سوودى لى وه رىگىردىرپت. به لام ئه وهى راستى بىت ئه و پۆسته چه ندىن جار رۆلۆكى به كلاكه ره وهى هه بووه بۆ دارشتنى سىياسه تى ده ره وه و نىوخۆى عىراق له دواى 2003وه. بۆ نموونه، كاتىك جه لال تاله بانى، سه رۆكۆمارى عىراق رازى نه بوو برپارى له سىداره دانى سه دام حوسىن و سه ركرده كانى پىشووى عىراق واژۆ بكات و شىعه كانى ناچار كرد به واژۆ كردنى، جووله به كى مۆزووى بوو كه كوردى له مملانىيەك دوورخسته وه. ههروهها پاشان سووربوونى مام جه لال له سهر واژۆ كردنه وهى رىككه وتنه نامه ي ئه منى له گه ل ئه مريكا و قايلكردى ئىران له 2008، كارىگه رىيەكى ئىجگار زۆرى خسته سهر سىياسه تى نىوخۆ و ده ره وهى عىراق. ههروهها له دواى خۆپىشاندا نه كانى ئۆكتۆبه رى عىراقىش هۆشدارىيه كانى د. به ره هم سالىح به ده ستكار كىشانه وهى له پۆستى سه رۆكايه تى كۆمار، لايه نه شىعه كانى ناچار كرد خۆيان له به رىزىركردنى هه موو كه سىك دووربخه نه وه.

له هه مانكاتدا ئه و پۆسته بووه هۆكارى هه زار كىشه و گرت بۆ كورد و هه رىمى كوردستان. ئه مه ش كاتىك ده ستپىكرد كه هه ر به ك له پارتى و به كىتى برپار و بۆچوونه كانىان له به غدا جياواز بوون. بۆ نموونه، كاتىك له هه ولۆ سه رۆك بارزانى، مام جه لال و سهر له سهر لا بردنى مالىكى رىككه وتن، دواتر مام جه لال له سه نده وهى متمانه له مالىكى پاشگه زبووه وه و دواى كه متر له سالىكىش بودجه ي هه رىمى كوردستان بېردا. ههروهها مملانىيەك به كىتى و پارتى له سهر پۆستى سه رۆكۆمار واىكرد كىشه كانى هه ولۆ و به غدا له هه لكشانىكى به رده وام بن و رۆژانه خه لكى هه رىمى كوردستان لى زه ره رمه ند بن. ئىستاش سه رۆكۆمارى عىراق ده توانىت بۆ ماوه ي 45 رۆژ واژۆ كردنى بودجه كه به مه به ستى ده ستكارى كردنى دواخات، ئه مه ش له كاتىكدا به شىعه كانى عىراق و حكومه ته كه ي سوودانى زۆر پىويستيان به تىپه راندنى ئه و بودجه به هه يه. ئه مه ش وا ده كات كورد 45 رۆژى له به رده ست بىت بۆ ئه وهى يان سه رۆكايه تى وه زىرانى عىراق وهك ئه وهى سوودانى ئامازه ي پىكرد ده ستكارى ئه و بېرگانه بكات، يانىش ده رفه تىكى باش ده بىت بۆ ئه وهى لۆبىيەكى كوردى به هىزتر له په رله مانى عىراق بكرىت. ئه مه ش له كاتىكدا ده گوترىت پارتى به نيازه سكالآيه ك له سهر بركه ي هه شتى مادده ي 14 پىشكه ش دادگه ي فىدرالى بكات و ئه مه ش هه ندىك كات ده دات تا وه كو ده رچوونى ئه نجامه كانى ئه و سكالآيه. كورد ئىستا له هه موو پىكها ته كان زياتر كىشه ي دواكه وتنى بودجه ي نىيه و هه ر په كخستنىكى په سندردينى بودجه گوشاركانى سهر چوارچىوه ي هاوانا هه نكى زياتر ده كات.

كورد له په رله مان

هه رچه نده دواى دابه شبوونى شىعه له په رله مانى عىراق به سهر به ره ي سهر و چوارچىوه ي هاوانا هه نكىدا چاوه رچ ده كرا كورد له په رله مانى عىراق به هىزتر بىت و ده ستكه وتى زياترى هه بىت، به لام له به ر دوو هۆكارى سهرهكى كورد له مه دا سه ركه وتوو نه بوو. دابه شبوونى كورد به سهر چه ند به ره به كدا واىكرد هىچ گه ره نتييه ك نه بىت كه بودجه سى سالىيەكه وهك خۆى جىبه جىبىكرىت و كىشه ي سىياسى كارىگه رى نه خاته سهرى، به لكو قه واره ي هه رىمى كوردستانى خسته ژىر مه ترسيه كى گه وروه وه. هۆكارى دووه مىش برىتييه له وهى به شىكى زۆرى نوپنه رانى كورد له به غدا به تايبه ت په رله مان تارانى به كىتى و پارتى هاوشىوهى مسته فا سه ند و يوسف كىلابى خه مى هه موو بېرگه كانىان نه بوو، به لكو ته نيا شه رپان له سهر بېرگه كانى تايبه ت به هه رىمى كوردستان بوو. له كاتىكدا زۆر بابته هه ن وهك مادده ي 16 بودجه، باجدا نان له سهر سووته مه نى، هاوكارىى مرۆبى بۆ سۆمال، كۆمۆرۆس و فه له ستىن به بېرى سى مليار دۆلار، سىندووقى دووباره بونى تانته وهى پارىزگا نازادكرا وه كان له ده ستى داعش، خه رجىيه كانى هه شدى شه عبى و پىرۆژه خه زمه تگوزارىيه كان كه ده كرا كورد وهك كارت بۆ به دىه ينانى مافه كانى خۆى وهك جىبه جىكردنى مادده ي 140 و قه ره بوو كردنه وهى خىزانى ئه نفالكرا و و خانه واده ي كىمىيارانكرا وه كان به كارى به ئىنىت.

مملانی ناخۆی پارتی و یه کیتی رۆژ دواى رۆژ له عێراق و دهرهوهى عێراقیش رهنگدانهوهى زیاترى پهیدا کردوووه. ئەمهش وایکردوووه هەر دوو حیزب جوله و راگهیندراوى سیاسى خیرایان هه بێت، وهک ئەوهى پارتى چەند جارێک هۆشدارى کشانهوهى خۆى له هاوبهیمانى بهرپوهبردنى دهولەت دا و یه کیتیش بهشیوه بهکی مهترسیدار په یوه ندی و بهرژه وهندییهکانى خۆى له گهڵ گرووپه پرۆ ئیرانى و ئیتارییهکان زیاد کردوووه. ئەمهش خالێكى زۆر مهترسیداره له سههر هه رێمى کوردستان له رۆژهه لاتى ئیوه پاست.